

24 травня - День слов'янської писемності та культури

У цей день вшановуються святі рівноапостольні - першопросвітники Кирило і Мефодій. Вони - творці писемності, здійснили переклад богословських книг з грецької мови на старослов'янську, поширювали християнське вчення. Поява абетки і виникнення писемності сприяли розвитку літератури слов'янських народів, і слов'янська мова стала третьою в Європі після грецької та латини.

(http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=903461)

Слов'янська писемність і культура належать до найдавніших у Європі. Як доводять вітчизняні та зарубіжні вчені, писемність народу, що прийшов з Азії і розселився по Дунаю, Дністру, Бугу, Дніпру та Віслі виникла задовго до прийняття християнства. Задовго до того часу, яким датовано перші писемні пам'ятки, що дійшли до наших днів. Якщо ж, наприклад, говорити про народ, який пізніше став називатися українцями, то писемність на його території була відома ще русам антського періоду. Сусіди русів зазначали, що на берегах Дніпра писали «чъртами и ръзами». Який вигляд мало це письмо? На це запитання нинішні вчені однозначної відповіді не знаходять.

Створення нинішньої абетки, якою користуються слов'янські народи, пов'язують з іменами візантійських проповідників християнства, болгарів за походженням, Кирила та Мефодія.

Костянтин – Кирило (827 – 869 рр.) був не лише видатним візантійським дипломатом та проповідником вчення Христа, але й видатним письменником. Він автор творів «Передмова до Євангелія», «Віршові молитви», «Полемічні бесіди», «Розповідь про відкриття мощей Климента Римського», «Гімн Климентові Римському», «Писання про правдиву віру», низки перекладів.

Його старший брат Мефодій (Методій), дати життя бл. 815-885, уславився як автор твору «Канон на честь Димитрія Солунського» та численних перекладів з грецької.

У процесі творення Кирилом та Мефодієм слов'янської абетки певне значення мала поїздка Кирила до Херсонесу. Близько 860 року Кирило (його ще називали Костянтином-філософом), за дорученням візантійського імператора їздив до Хазарії.

Країна ця була розташована у причорноморських і прикаспійських степах, сусідила з Руссю. Як свідчить «Житіє Костянтина-філософа» по дорозі до Хазарії він зупинявся в Херсонесі, де «обрете же ту Евангелие и Псалтырь, Роусьскими письмены писано, и человека обреть, глаголюща тою беседою, и беседовавъ с ним в силу речи приемъ, своей беседе прикладая различни письменъ гласнаа и согласнаа и к Богу молитву творя, вскоре начать чести и сказати и мнози ся ему дивляху».

Видатні вчені сучасності розглядали це висловлювання як вказівку на те, що в Херсонесі (давноруське місто Корсунь) тоді вже існувала якась слов'янська писемність, її й використали згодом брати-проповідники при створенні нової абетки.

Слід нагадати, що існувало дві давньослов'янські абетки, якими користувалися християнські проповідники – глаголиця та кирилиця. Глаголиця була розповсюджена у X-XI ст.ст. переважно у західній частині Балканського півострова та у Великоморавському князівстві, де проповідували брати. Кирилиця була створена дещо пізніше. В основу абетки було покладено грецьке письмо. Кирилиця була розповсюджена у південних, східних та західних слов'ян.

Створення уніфікованої для усіх слов'ян писемності мало велике значення в історії країн південно-східної Європи, зіграло, зокрема, позитивну роль у зміцненні зв'язків українського та болгарського народів, їх державності.

Розвиток культури Київської Русі відбувався самобутнім шляхом, але на той час під благотворним впливом болгарської писемності та культури в цілому. Багато які книги, не лише богослужбні, спочатку перекладалися з грецької на старослов'янську мову болгарськими просвітниками.

У давньоруських літописах є згадки про відкриття при князівських дворах шкіл для дітей бояр, де викладали ченці-просвітники.

У цілому ж, саме в період X-XII ст.ст. були закладені основи тих дружніх взаємовідносин наших народів, що в подальші віки успішно розвивалися.

У XI ст. на Русі був широко відомий збірник болгарського царя Симеона «Златоструй» – звід обґрунтувань влади царя, а також пов'язаний з іменем царя Симеона «Ізборник Святослава», – своєрідна енциклопедія того часу з питань зоології, ботаніки, медицини, мінералогії, космографії, логіки і граматики.

Переймаючи багато цінного з культури давньої Болгарії, самобутня культура Київської Русі, починаючи з XI ст., своєю чергою також впливає на культуру Болгарії. За Дунаєм поширюються житія руських святих – Ольги, Бориса і Гліба, Феодосія Печерського та ін.

Великого значення набувають не лише для Русі, але й для усього слов'янства чудові взірці давньої літератури: «Повість временних літ», «Слово о полку Ігоревім», «Повчання» Володимира Мономаха, звід законів «Руська правда».

Культурний взаємовплив здійснювався на той час різними шляхами і найперше через особисті контакти давньоруських і болгарських просвітників, шляхом безпосереднього спілкування населення на нижньому Дунаї, вихідців з Русі і Болгарії, в монастирях Костянтинополя і Афона.

Благотворний взаємовплив проявлявся також у сфері мистецтва, насамперед, в архітектурі, живопису, церковно-півчому мистецтві, в художніх ремеслах, народній творчості в цілому, в побуті. Християнська культура, привнесена з Візантії через Болгарію, зазнавала впливу корінної культури слов'ян.

Творилося нове мистецтво, що пережило віки. Знайомство з такими видатними спорудами культової архітектури XI-XIV ст. як Софійський собор, Золоті ворота, церковно-соборний ансамбль Києво-Печерської лаври у Києві і Боянська церква у Софії, церква Сорока мучеників у Тирново, церкви святих Івана Хрестителя, Стефана, архангелів Михаїла і Гавриїла, храм Вседержителя в Несебрі тощо дозволяє говорити про спільні риси, зокрема, в способі змішаної кладки стін, при якому ряди каменю і цегли чергуються, а також у внутрішньому художньому оформленні приміщень, що проявляється в схожості мозаїки і фрескового живопису іконопису і стінопису, за стилем і змістом, за художнім виконанням, розташуванням, за характером виробів художнього ремесла. Писати про впливи і взаємовпливи можна багато. Це тема не однієї публікації.

(Валерій ТРОХЛІБ. 24.05.2006 <http://izvestiya.odessa.gov.ua/Main.aspx?sect=Page&PageID=5151>)